

Evropská prezidentská konference ve Vídni

9. února 2018

Hon.-Prof. Dr. Georg KATHREIN, Rakousko

Vážené dámy a pánové,

předem Vám chci vyřídit srdečné pozdravy od Dr. Josefa Mosera, ministra pro ústavu, deregulaci, reformy a justici. Bohužel se dnes nemohl zúčastnit 46. Evropské konference z důvodu kolize termínů. Poprosil mne, abych jej zastoupil, což je úkol, kterého se samozřejmě rád zhostím. Vystoupím dnes také místo prof. Friedricha Rüfflera, který se nemůže zúčastnit z důvodu náhlého úmrtí jednoho ze svých kolegů. Má argumentace je velmi silně ovlivněna jeho úvahami, v některých vývojových směrech vidí nebezpečí pro právní stát. To platí i pro volání po striktnější státní regulaci a dohledu nad advokacii, jakož i pro požadavky na nepřiměřenou deregulaci svobodných právnických profesí.

Můj příspěvek k tématu „Samospráva nebo cizí správa? Nezávislost advokacie v nebezpečí“ čerpá ovšem také z mých vlastních profesních zkušeností. Vedu na rakouském ministerstvu justice občanskoprávní sekci. K úkolům mé sekce patří také úprava profesního práva rakouských advokátů a notářů. To zahrnuje i úpravu státního dozoru nad svobodnými právníckými profesemi.

Již před nějakou dobou byl tento dozor předmětem právně-politické diskuse. V rakouském právním řádu požívají samosprávné útvary, jako například komory advokátů a notářů, zvláštního ústavněprávního uznání. Mají právo spravovat své úkoly v rámci vlastní odpovědnosti, bez pokynů. Přitom podléhají do určité míry doзору ze strany státu a jednotlivých zemí. Rozsah těchto dozorčích oprávnění se řídí „pravidly zákonných ustanovení“, tento rozsah tedy musí být stanovován a upřesňován vlastními pravidly.

Při provádění těchto ústavněprávních zásad nastal problém, zda komory advokátů a notářů mají rozsáhle spravovat své záležitosti autonomně, nebo zda mají být podřízeny ministru spravedlnosti v přeneseném okruhu působnosti. Nakonec se rakouský zákonodárce rozhodl poskytnout komorám svobodných právnických profesí rozsáhlou autonomii, resp. nekrátit těmto komorám autonomii, která jim dlouhodobě náleží. Pro rakouskou advokacii to znamená, že otázka, kdo může být advokátem, kdo může být zapsán na seznam advokátů, jak může být tento status odejmut, jak se mají advokáti sami spravovat, jak musí svou profesní

činnost přesně vykonávat, které stavovské směrnice musí dodržovat, jak vypadá disciplinární kontrola, je rozhodována příslušnými komorami. Přitom komory podléhají kontrole nezávislých soudů. Ministr spravedlnosti do toho stěží může zasahovat.

Určující pro toto rozhodnutí a tím pro ponechání již stávajícího volného prostoru advokacii byly státoprávní úvahy. Advokát sice podle rakouského pojetí nepatří k orgánům soudnictví, avšak hraje v celkovém systému soudnictví a správy centrální roli. Radí občanům a podnikům, zastupuje je a přitom funguje jako určitý druh prostředníka mezi státními institucemi a svými klienty. Tato funkce, tento úkol prostředníka, předpokládá, že je advokát nezávislý na státu a politice, ekonomicky, odborně a do určité míry též nezávislý na svém klientovi. Tento obraz se odráží v profesní samosprávě, která právě není pod nějakým striktním státním dozorem.

Státně zaručená nezávislost advokáta je privilegium, dokonce je více než to. Především je s advokátem a jeho stavem spojena patřičná míra odpovědnosti. Musí sám posoudit a rozhodnout, jak daleko může se svou poradenskou a zastupovací činností jít, nemůže tento úkol, který je někdy velmi těžký, jednoduše přesunout na nějakou jinou instanci. Z tohoto hlediska může nezávislost advokáta představovat i určité břímě. Tento profesní obraz ale vyzývá i advokátní komoru jakožto samosprávné grémium: Nesmí se v rámci jí příslušného dozoru omezovat na alibistickou činnost a zdánlivý dohled, musí se naopak snažit držet přísně otěže a efektivně tak působit proti zneužívání advokátní činnosti.

Jistě nejsem správná osoba, která má definitivně hodnotit Pro a Proti takovému systému. Z mého pohledu se však tyto věci osvědčily: Rakouští advokáti požívají vysokou míru samostatnosti, jsou neoddelitelnou součástí státoprávního systému, poskytují vysoce kvalitní právní služby a požívají důvěry svých klientů. Sice tu a tam vznikají problémy s volným prostorem, který advokátům přísluší nebo který by si chtěli nárokovat. To je stálý boj, v němž jednou zvítězí autonomie advokáta a jednou zase nadřazené zájmy. Někdy je i komorám vytýkáno, že vůči jednotlivému advokátovi nevykonávají vůbec nebo vykonávají nedostatečně či pozdě své dozorové agendy. Celkem vzato se očekávání, která měl zákonodárce od nezávislosti příslušníků právnických profesí a samosprávy komor, zcela naplnila.

Já jsem ten poslední, který by chtěl hovořit o využívání daňových kliček, daňových šedých zón, zatajování příjmů a jiných daňových machinací. Jestli se na takovýchto postupech podíleli advokáti nebo daňoví poradci, pak bychom se na jejich roli a činnost měli řádně zaměřit, i s ohledem na to, zda svými radami nepřekročili přípustné hranice. Nezávislost svobodných profesí není žádná povolenka pro porušování či zneužívání práva. A že určitá

konstrukce je výsledkem kreativity některých advokátů, neznamená, že jsou imunní. Moje obhajoba co možná nejširší nezávislosti svobodných povolání nesmí být pochopena špatně. I já samozřejmě přiznávám, že jiné formy dozoru nad svobodnými povoláními jsou myslitelné a možné. V žádném případě není nutné, aby advokáti byli osvobozeni od jakéhokoliv státního dozoru.

Ale: Změna dosavadního systému by měla být zahájena pouze s největší opatrností. Nesmí být prováděna pod politickým tlakem nechutných případů. Musí být ve svých důsledcích jasná a vypočitatelná. Musí být jasné, jaké kolaterální nevýhody a škody hrozí. Nesmí sloužit k zastírání případů selhání zákonodárce. A měla by odpovědět na otázku, zda jsou namísto rozsáhlé zákroky do dosud dobře fungujících oblastí, zda jsou přiměřené, zda převáží pozitivní účinky takovýchto zásahů nad nevýhodami s nimi spojenými.

V kontextu s podněty naší dnešní diskuze bych rád vyzval k opatrnosti. Nezávislost advokátů a autonomie advokátních samosprávných útvarů jsou spojené nádoby. Zasáhne-li zákonodárce do jedné oblasti, pak to má automaticky důsledky v jiné oblasti. Tato nezávislost advokátů a jejich autonomie v samosprávě jsou neoddělitelné. Nemůžeme říci, že přidělení jedné povinnosti do určité oblasti – například v daňovém právu – má pouze izolované důsledky, ne, jestliže se v určité oblasti stanoví pravidla, která podkopou advokátní autonomii, bude to mít další účinky. S jakým odůvodněním má být policii a orgánům činným v trestním řízení odepráno to, co již bylo poskytnuto daňovým úřadům?

Varuji také před neměřitelnými následky takovýchto kroků. Autonomie podmiňuje volný prostor, co možná nejrozsáhlejší prostor. Omezení tohoto volného prostoru, reglementace činnosti advokáta, změni jeho profesní obraz. Jestliže se při každodenní pracovní činnosti musí ptát, jestli může udělat ještě to či ono, jestliže by musel své klienty varovat, aby se před ním příliš nerozpovídali, jestliže nebude moci hájit pouze zájmy svých mandantů, nýbrž také brát ohled na státní záležitosti, pak se tento profesní obraz změni. Nechci malovat čerta na zeď a hrozit zánikem právního státu, ale takováto opatření by byla spojena se závažnými následky.

Co je alternativou k rozšíření státního dozoru na advokacii? Jsem dalek toho, abych si zde hrál na vševěda a uděloval rady mezinárodnímu daňovému zákonodárství. Ale příčina problémů přece leží spíše v tvorbě pravidel, než v jejich vykonávání. Pak by měly být i k dispozici potřebné zdroje, prostředky, které jsou nutné k tomu, abychom jasná pravidla také jednoznačně prováděli. To je ale problém úřadů, nikoliv advokacie. Za takovýchto transparentních poměrů je pak samozřejmě i úkolem komor, aby zajišťovaly efektivní a účinnou správu – tuto přísnou vládu také musí opravdu vykonávat. A přirozeně je požadováno

i od jednotlivých advokátů, aby svou nezávislost a odpovědnost naplňovali, a nechylovali se k „Anything goes“.

Státoprávní vymoženosti bychom neměli lehkovážně a bez nutnosti dávat všanc.

Děkuji Vám za pozornost.